

Ж

ывое палатно гісторыі

Вячаслаў ДАНИЛОВІЧ,
дырэктар Інстытута
гісторыі НАН Беларусі,
кандыдат гістарычных
наук, дацэнт

Нацыянальная гістарычная думка кожнага народа, у тым ліку і беларусаў, мае глыбокія карані. Цяжка пераацаніць яе выключна важнае значэнне ў фарміраванні духоўна-маральных асноў як асобнага грамадзяніна, так і цэлай нацыі, моцны ўплыў на ход сучасных падзей, на перспектывы грамадскага развіцця. Адметная роля ў тэарэтычным забеспячэнні дзяржаўнага развіцця краіны належыць менавіта гістарычнай навучы, якая займаецца фарміраваннем гістарычнай свядомасці беларускага народа як комплексу асэнсаваных ведаў і ўяўленняў аб поглядах, традыцыях і культуры продкаў.

Захаваць сувязь пакаленняў

Развіццё беларускай дзяржавы самым цесным чынам звязана з мінулым вопытам, назапашаным у генетычнай памяці народа, маральнымі прынцыпамі, патрыятычнымі пачуццямі. Гаворачы аб сучаснасці і думаючы пра будучыню, мы заўсёды звяртаемся да мінулага, да вопыту нашых продкаў, якія вялі стваральную працу і змагаліся за Радзіму. Вывучаючы гісторыю, мы больш выразна разумеем сённяшнія дасягненні, бачым перспектывы.

Асэнсаванае разуменне сучасных грамадска-палітычных падзей, што адбываюцца ў Беларусі, патрабуе паглыбленага і ўважлівага позірку ў мінулае. Між тым грамадскаму ўсведамленню часта навязваюць шкодную думку: «гісторыя вучыць, што яна нічому не вучыць». І гэта не выпадковы, а свядомы пасыл, накіраваны на разрыв сувязі пакаленняў. Праз падмену гістарычных канцэптаў у моладзі фарміруюцца разбуральныя для грамадства

светапоглядныя ідэалы. Робіцца ўсё, каб памылковыя высновы не толькі засвойваліся, але і станавіліся жыццёвым арыенцірам маладога пакалення. У гэтых абставінах асабліва важнай становіцца сацыяльная місія гістарычнай навукі, якая рэалізуецца праз выхаваўчую функцыю гісторыі, накіроўвае дзейнасць чалавека, спрыяе стаўленню творчай асобы, патрыятычнай і адказнай за лёс народа і дзяржавы.

Аднак для паспяховага ўвасаблення ў нацыянальную ідэю лепшых традыцый гістарычнага мінулага беларускага народа неабходна іх агучваць, папулярызаваць, даносіць да шырокіх мас насельніцтва краіны праз сродкі інфармацыі, навучальныя курсы, музейныя комплексы, гісторыка-турыстычныя маршруты. Толькі ведаючы сваю гісторыю грамадзяне краіны здольны на патрыятычнае стаўленне да яе культурных і духоўных каштоўнасцей, на сапраўднае пачуццё гордасці за тое, што на гэтай зямлі тысячагоддзямі жылі, стваралі і змагаліся іх продкі.

На забеспячэнне захавання нацыянальнага гісторыка-культурнага здабытку, арганізацыю фундаментальных і прыкладных навуковых даследаванняў і шырокую трансляцыю атрыманых вынікаў накіравана дзейнасць Інстытута гісторыі НАН Беларусі. На сённяшні дзень тут працуюць 90 вучоных, сярод якіх 12 дактароў (у тым ліку 1 акадэмік) і 52 кандыдаты навук, 8 прафесараў і 22 дацэнты. Маладыя навукоўцы ва ўзросце да 35 гадоў складаюць 22%. У структуру навуковай установы ўваходзяць: вучоны савет, дырэкцыя, 3 цэнтры і 12 аддзелаў. Пры інстытуце дзейнічае Цэнтральны навуковы архіў НАН Беларусі, у 108 фондах якога захоўваецца больш за

ПРА АЎТАРА

ДАНИЛОВІЧ Вячаслаў Віктаравіч.

Нарадзіўся ў 1973 годзе ў г. Полацку. Скончыў Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка (1996), аспірантуру пры кафедры гісторыі Беларусі гэтага ж універсітэта (1999).

З 1999 па 2006 год працаваў асістэнтам, старшым выкладчыкам, дацэнтам кафедры айчынай і сусветнай гісторыі, начальнікам упраўлення падрыхтоўкі навукова-педагагічных кадраў вышэйшай кваліфікацыі БДПУ. З 2006 года – намеснік дырэктара па навуковай рабоце, з 2011 года – дырэктар Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Кандыдат гістарычных навук (2000), дацэнт (2005).

Аўтар амаль 120 навуковых публікацый, у тым ліку 11 манаграфій (10 у суаўтарстве), 3 навучальных (у суаўтарстве) і 6 вучэбна-метадычных дапаможнікаў.

Сфера навуковых інтарэсаў: даследаванне нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі ў 1921–1939 гадах і маладзёжнага руху ў БССР у 1921–1939 гадах.

52 тыс. спраў, у тым ліку адзіны ў краіне Архіў археалагічнай навуковай дакументацыі, які налічвае звыш 3 тыс. справаздач аб палювых даследаваннях.

За 85 гадоў у інстытуце змянілася не адно пакаленне вучоных. Шмат гадоў жыцця і творчай энергіі аддалі і працягваюць аддаваць такія мэтры айчынай гістарычнай навукі, як Г.Я. Галенчанка, А.А. Каваленя, А.Г. Калечыц, М.П. Касцюк, А.М. Літвін, П.Ф. Лысенка, В.М. Ляўко, Г.В. Штыхаў і інш. Дзякуючы плённай працы калектыву, і сёння Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі застаецца вядучай навуковай установай краіны ў сферы гістарычнай навукі. Тут ажыццяўляюцца фундаментальныя і прыкладныя навуковыя даследаванні па айчынай і ўсеагульнай гісторыі, археалогіі, антрапалогіі.

Вучоныя Інстытута гісторыі НАН Беларусі штогод працуюць над выкананнем дзяржаўных праграм навуковых даследаванняў і асобных навуковых праектаў. Інстытут – галаўная арганізацыя-выканаўца падпраграмы «Гісторыя, духоўная і матэрыяльная культура беларускага народа» Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2011–2015 гады «Гуманітарныя навукі як фактар развіцця беларускага грамадства і дзяржаўнай ідэалогіі». У рамках выканання 16 заданняў падпраграмы аддзельны інстытуты выступаюць каардынуючымі цэнтрамі даследаванняў у сферы гісторыі, археалогіі і антрапалогіі для ўсёй Беларусі. У распрацоўцы падпраграмы задзейнічаны

амаль 500 выканаўцаў з 18 ВНУ і навуковых устаноў.

Даследаванні вучоных інстытута (вынікі многіх з іх не маюць аналагаў у айчынай і замежнай гістарычнай навуцы) ажыццяўляюцца на аснове шырокага комплексу археалагічных матэрыялаў і архіўных дакументальных крыніц, у адпаведнасці з прынцыпам гістарызму і нацыянальна-дзяржаўнай ідэалогіяй Рэспублікі Беларусь, фарміруюць уласна беларускі погляд на гісторыю Беларусі і гістарычны светапогляд нашага народа, садзейнічаюць умацаванню беларускай дзяржаўнасці.

Эфектыўнае развіццё любой навукі немагчыма без наяўнасці кадравага патэнцыялу. У аспірантуры і дактарантуры інстытута вядзецца падрыхтоўка спецыялістаў па спецыяльнасцях «айчынная гісторыя», «археалогія», «этнаграфія, этналогія, антрапалогія», «гістарыяграфія, крыніцазнаўства і метады гістарычнага даследавання», «антрапалогія як біялагічная навука». На 1 студзеня 2014 года ў аспірантуры і дактарантуры навучаліся 26 чалавек. Так выхоўваюцца навуковыя кадры вышэйшай кваліфікацыі не толькі для інстытута, а яшчэ і для музеяў і навучальных устаноў краіны.

Адчуваецца і пастаянны клопат пра навукоўцаў з боку Прэзідыума НАН Беларусі: якасная падрыхтоўка новага пакалення даследчыкаў знаходзіцца ў цэнтры ўвагі акадэмічнага кіраўніцтва. Зразумела, неабходна ствараць спрыяльныя ўмовы работы, падтрымліваць маладых навукоўцаў матэрыяльна, аднак без выхавання ўнутранай патрэбы да навуковага спасціжэння свету, выхавання такога імкнення яшчэ ў школе нічога не атрымаецца. Трэба клапаціцца аб тым, каб у навуку прыходзілі людзі, зацікаўленыя ёю, мабыць, нават з дзяцінства. Менавіта таму Інстытутам гісторыі сумесна з Мінскім дзяржаўным палацам дзяцей і моладзі арганізаваны і дзейнічаюць гурткі «Юны археолаг» і «Юны гісторык». Мы лічым гэта працай на перспектыву, якая сябе апраўдае.

Непасрэдны вынік падрыхтоўкі спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі – абарона дысертацый. Толькі за 2009–2014 гады ў двух саветах інстытута (Д 01.40.01 па спецыяльнасцях «айчынная гісторыя», «археалогія», «гістарыяграфія, крыніцазнаўства і метады гістарычнага даследавання»; К 01.40.01 па

▼ Археалагічная
выстава ў Прэзідыуме
НАН Беларусі. 2013 год

спецыяльнасці «антрапалогія») абаронена 7 доктарскіх і 49 кандыдацкіх дысертацый. Павялічваецца колькасць абароненых дысертацый супрацоўнікаў інстытута: за 2006–2010 гады – 3 доктарскія і 6 кандыдацкіх дысертацый, за 2011–2014 гады – 1 доктарская і 7 кандыдацкіх дысертацый.

На археалагічнай карце

Толькі за апошнія пяць гадоў навукоўцамі Інстытута гісторыі НАН Беларусі адкрыты і даследаваны дзясяткі археалагічных аб'ектаў па ўсёй краіне, уведзены ў навуковы ўжытак сотні невядомых дакументальных крыніц, што дало магчымасць не толькі значна пашырыць тэматычныя сюжэты навуковых даследаванняў, але і ўдакладніць ранейшыя звесткі і ўяўленні па шматлікіх праблемах гісторыі, археалогіі і антрапалогіі.

У навуковых публікацыях акадэмічных археолагаў і антрапологаў на новым узроўні раскрыты пытанні першапачатковага асваення людзьмі прастораў Беларусі ў палеаліце і мезаліце, матэрыяльнай і духоўнай культуры старажытных насельнікаў нашай краіны; асаблівасці храналогіі і перыядызачыі этнакультурных працэсаў, пачынаючы ад жалезнага веку і Вялікага перасялення народаў да рассялення на тэрыторыі Беларусі славян, станаўлення і развіцця беларускай дзяржаўнасці; пацверджаны славянскія вытокі беларусаў.

З кожным годам расце колькасць выяўленых вучонымі інстытута новых помнікаў археалогіі розных гістарычных перыядаў, павялічваецца плошча даследаваных раскопкам культурных напластаванняў, здабываюцца новыя ўнікальныя артэфекты. Археалагічны даследаванні праводзяцца ва ўсіх абласцях Беларусі па асноўных напрамках і праблемах, пачынаючы ад першапачатковага засялення да Новага часу ўключна. Пры гэтым шырока выкарыстоўваюцца найбольш перадавыя метады, улічваецца назіранне вопыт айчынай і замежнай навукі. Суцэльнае абследаванне асобных рэгіёнаў пакідае на археалагічнай карце краіны ўсё менш «белых плям».

Тысячы помнікаў археалогіі і выяўлення на іх артэфекты – гэта не толькі важныя навуковыя крыніцы, але найперш унікальная гісторыка-культурная спадчына Беларусі. Аднак нельга не адзначыць, што вострай неабходнасцю сёння

▲ Наведванне старшынёй Прэзідыума НАН Беларусі акадэмікам У.Р. Гусаковым выратавальных археалагічных раскопак у Мінскім раёне. 2014 год

з'яўляецца ўзмацненне строгасці беларускага заканадаўства ў дачыненні да дзейнасці «чорных капальнікаў» і «чорнага рынку» археалагічных каштоўнасцей. Такія захады ўжо робяць у Расійскай Федэрацыі, таму існуе рэальная небяспека пераарыентацыі расійскіх «чорных капальнікаў» на тэрыторыю нашай краіны, што прывядзе да непапраўных страт і знішчэння айчынных помнікаў археалогіі.

У адпаведнасці з айчынным заканадаўствам (Закон Рэспублікі Беларусь ад 9 студзеня 2006 года № 98-3 «Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны», пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 22 мая 2002 года № 651 «Палажэнне аб ахове археалагічных аб'ектаў пры правядзенні земляных і будаўнічых работ» і ад 15 чэрвеня 2006 года № 762 «Аб некаторых пытаннях аховы гісторыка-культурнай спадчыны») Інстытут гісторыі НАН Беларусі каардынуе і кантралюе археалагічны даследаванні па ўсёй тэрыторыі краіны. Кожны год Палявы камітэт інстытута выдае археолагам краіны амаль 100 дазвалаў на права правядзення палявых даследаванняў, а Архіў археалагічнай навуковай дакументацыі папаўняецца такой жа колькасцю справаздач.

Нашы археолагі актыўна выкарыстоўваюць новыя метады ахоўных комплексных раскопак; распрацоўваюць пытанні захавання археалагічнай спадчыны, інвентарызацыі помнікаў археалогіі і стварэння зон іх аховы, а таксама практычнага выкарыстання вынікаў даследаванняў і саміх археалагічных аб'ектаў (музеефікацыя, ту-

рыстычныя маршруты і буклеты, навукова-папулярныя брашуры, фотаальбомы і інш.). Асабліва буйныя археалагічныя даследаванні праведзены на месцах будаўніцтва Беларускай АЭС, Гродзенскай і Полацкай ГЭС.

Упершыню ў айчыннай археалагічнай навуцы на працягу 2012–2013 гадоў пад кіраўніцтвам В.Л. Лакізы цалкам даследавана гарадзішча мілаградскай культуры ў в. Обчын Любанскага раёна, дзе выяўлена ўнікальная для Беларусі сякерка скіфскага тыпу, якая датуецца V стагоддзем.

Нельга не адзначыць выніковую працу Полацкай археалагічнай экспедыцыі на чале з В.М. Ляўко. Распачала сваю дзейнасць Брэсцкая комплексная гісторыка-археалагічная экспедыцыя на чале з В.І. Кошманам. Важныя для археалагічнай навукі матэрыялы знойдзены дзякуючы раскопкам, праведзеным пад кіраўніцтвам М.М. Чарняўскага на паселішчах Крывінскага тарфяніку ў Бешанковіцкім раёне і А.В. Вайцяховіча на археалагічным комплексе Бірулі ў Докшыцкім раёне. У Аршанскім Падняпроўі на тэрыторыі Друцкага археалагічнага комплексу В.М. Ляўко выяўлены курган XII стагоддзя з вельмі рэдкім калектыўным адначасовым пахаваннем 38 прадстаўнікоў розных сацыяльных слаёў, у якім спалучаюцца элементы язычніцтва і хрысціянства.

У Інстытуце гісторыі НАН Беларусі паспяхова функцыянуе ўнікальная Археалагічная навукова-музейная экспазіцыя, якая сведчыць аб багатай гісторыка-культурнай спад-

чыне нашых продкаў і з'яўляецца асновай навукова-інфармацыйнага і адукацыйнага цэнтра для падрыхтоўкі спецыялістаў у галіне вывучэння і аховы гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, а таксама мае вельмі важнае значэнне ў патрыятычным выхаванні моладзі. Экспазіцыю наведалі каля 400 груп студэнтаў і навучэнцаў, а таксама члены парламента Рэспублікі Беларусь, прадстаўнікі міністэрстваў і ведамстваў Беларусі, госці з 16 замежных краін.

Трактоўка дэфініцыі «дзяржаўнасць»

Сённяшняя моцная Беларусь узводзіцца, з аднаго боку, на падмурку развіцця канкурэнтаздольнай эканомікі, усямерным павышэнні ўзроўню жыцця народа, а з другога – на ўласных гісторыка-культурных традыцыях і каштоўнасцях, здольных не толькі супрацьстаяць агрэсіўнаму наступу чужародных дамінант, але і захоўваць, развіваць нацыянальную ідэнтычнасць. Даліку такіх каштоўнасцей адносіцца, перш за ўсё, беларуская дзяржаўнасць.

Навукова-гэарэтычнае асэнсаванне праблемы дзяржаўнасці неаддзельна ад сацыяльна-палітычных рэалій сучаснай Рэспублікі Беларусь, бо гісторыя нашага народа адзіная ў мінулым, сучаснасці і будучыні. Акрамя таго, сацыяльныя рэаліі XXI стагоддзя не ўкладваюцца ў рамкі звыклых інтэрпрэтацый.

У артыкуле 2 Канстытуцыі Беларусі абвешчана, што чалавек, яго правы, свабоды і гарантыі іх рэалізацыі – найвышэйшая каштоўнасць і мэта грамадства і дзяржавы, пабудаваных паводле прынцыпу ўзаемнай адказнасці дзяржавы перад грамадзянінам, а грамадзяніна перад дзяржавай. Гэта яскрава сведчыць аб тым, што ў нашай краіне зацвердзілася канцэпцыя грамадства-дзяржавы.

Беларускае грамадства арыентуецца на ўмацаванне і развіццё сацыяльнага міру і згоды як неабходнай умовы эвалюцыйна-гістарычнага развіцця. Таму наша дзяржава не можа існаваць і развівацца без ідэалогіі ўласнай дзяржаўнасці, якая складае падмурак яе ўнутранага адзінства і цэласнасці. Краевугольны ж камень ідэалогіі беларускай дзяржаўнасці – характарыстыка гістарычнага шляху, пройдзенага народам на працягу тысячагадовай гісторыі,

► Археалагічныя артэфакты, знойдзеныя ў зоне будаўніцтва Беларускай АЭС

вызначэнне вытокаў і формаў беларускай дзяржаўнасці. Аб гэтым гаворыцца і ў прэамбуле нашай Канстытуцыі: «Мы, народ Рэспублікі Беларусь (Беларусі), зыходзячы з адказнасці за цяперашні стан і будучыню Беларусі, усведамляючы сябе паўнапраўным суб'ектам сусветнага супольніцтва і пацвярджаючы сваю прыхільнасць да агульначалавечых каштоўнасцей, грунтуючыся на сваім неад'емным праве на самавызначэнне, абапіраючыся на шматвяковую гісторыю развіцця беларускай дзяржаўнасці, імкнучыся зацвердзіць правы і свабоды кожнага грамадзяніна Рэспублікі Беларусь, жадаючы забяспечыць грамадзянскую згоду, непахісныя ўстоі народаўладдзя і прававой дзяржавы, прымаем гэту Канстытуцыю – Асноўны Закон Рэспублікі Беларусь».

Даследаванні айчынных гісторыкаў павінны паглыбляць і аргументаваць забеспячэнне гістарычнай правамернасці беларускай дзяржаўнасці, што вельмі важна для адстойвання нацыянальна-дзяржаўных інтарэсаў краіны ў сусветнай супольнасці, захавання духоўных і матэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцей нашага народа, умацавання міжнароднага прэстыжу беларускай дзяржавы ў свеце. Таму навукоўцы Інстытута гісторыі НАН Беларусі вялікую ўвагу надаюць асэнсаванню гісторыі беларускай дзяржаўнасці на ўсіх этапах яе эвалюцыі праз арганічнае злучэнне доследна-практычных напрацовак археалагаў з абстрактна-лагічнымі развагамі гісторыкаў.

Увогуле адной з найважнейшых праблем старажытнай гісторыі ўсходніх славян з'яўляецца праблема зараджэння іх дзяржаўнасці і ў сувязі з гэтым выяўленне вытокаў дадзенага працэсу ў асобных рэгіёнах, занятых як усходнімі славянамі, так і іншымі этнасамі. Па гэтай тэме напісана значная колькасць навуковых прац. Аднак яшчэ слаба распрацаваны пытанні палітычнага характару, такія як фарміраванне і развіццё дзяржаўных тэрыторый ва Усходняй Еўропе, узаемасувязі палітычных, эканамічных, культурных фактараў на асобных этапах. Самае складанае – пытанне пра час з'яўлення і рассялення славян на тэрыторыі Беларусі, іх уплыў на развіццё этнічнай сітуацыі напярэдадні ўзнікнення дзяржаў. Нават у найноўшых даследаваннях гэтая праблема не знаходзіць адназначнага вырашэння.

▲ У Архіве археалагічнай навуковай дакументацыі

На думку вучоных інстытута, найбольш перспектыўным для далейшага даследавання праблемы ранняй дзяржаўнасці ва Усходняй Еўропе з'яўляецца прызнанне таго агульнага, а таксама адрозненняў і супярэчнасцей, якія існавалі паміж асобнымі яе носбітамі і адлюстраваны ў пісьмовых і археалагічных крыніцах.

Безумоўна, ранні этап фарміравання дзяржаўнасці на тэрыторыі Беларусі мае важнае значэнне для далейшага развіцця паняцця «нацыянальная ідэя» беларусаў. Высветленне этнічных каранёў, вызначэнне іх ролі ў фарміраванні асаблівасцей менталітэту беларускага народа, яго адносінаў да самых блізкіх па культуры і гістарычным лёсе рускага і ўкраінскага народаў, усведамленне свайго месца і значэння ва ўсходнееўрапейскай супольнасці дазволіць нам умацаваць ідэалагічны падмурак сучаснай Рэспублікі Беларусь.

Сучасны стан навуковай інфармацыі дае магчымасць разгледзець тыя аспекты ўзнікнення і развіцця дзяржаўнасці на тэрыторыі нашай краіны, якія раней знаходзіліся па-за ўвагай даследчыкаў альбо прадстаўляліся ў самым агульным выглядзе. Напрыклад, В.М. Ляўко вылучана гіпотэза аб сінхронна-стадыяльнай раўназначнасці працэсаў, што адбываліся ў Кіеўскай Русі і Полацкім княстве (зямлі), распрацавана схема складвання і развіцця ў IX–XIII стагоддзях раннесярэднявечных тэрытарыяльна-адміністрацыйных структур з цэнтрамі ў паўночна-ўсходнім рэгіёне Беларусі.

Акрамя таго, навуковыя даследаванні беларускіх археалагаў не даюць падстаў

для прыняцця нарманскай тэорыі. І перш за ўсё ў дачыненні да этнічнага аблічча варагаў. Выяўленыя археалагічныя матэрыялы сведчаць: калі ў Полацку пасля 862 года на тэрыторыі гарадзішча і жыла варажская знаць, то яе этнічнае аблічча не мела карэннага адрознення ад мясцовага крывіцка-славянскага насельніцтва.

Метадалагічным падмуркам асвятлення падзей гісторыі беларускай дзяржаўнасці стала ўпершыню ў гісторыі сусветнай навуковай думкі (гістарычнай, філасофскай, прававой) сфармуляваная калектывам навукоўцаў Інстытута гісторыі НАН Беларусі на чале з М.У. Смяховічам на аснове прынцыпу гістарызму прынцыпова новая трактоўка дэфініцыі «дзяржаўнасць» як права этнацыянальнай супольнасці, патэнцыяльная здольнасць і магчымасць яе эліты (палітычнай, эканамічнай, навуковай, культурнай) да працяглага самастойнага гістарычнага існавання і развіцця. Дзяржава ж – гэта канкрэтна-гістарычнае ўвасабленне такога права, сукупнасць дзяржаваўтваральных працэсаў. Формы ўвасаблення дзяржаўнасці могуць мяняцца, эвалюцыянаваць, але сама дзяржаўнасць заўсёды застаецца нязменнай.

Новая трактоўка дала магчымасць вучоным інстытута абгрунтаваць канцэпцыю шматвяковай гісторыі беларускай дзяржаўнасці ў дзвюх непарыўна звязаных формах – гістарычнай (Полацкая, Тураўская і Кіеўская Русь, Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае, Рэч Паспалітая) і нацыянальнай (Беларуская Народная Рэспубліка, Літоўска-Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка, Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка, Рэспубліка Беларусь). Прычым, калі адметнасцю гістарычных формаў дзяржаўнасці на беларускіх землях была поліэтнічнасць (яны належалі не толькі беларускаму народу, але і іншым народам, на тэрыторыі якіх існавалі), то ў нацыянальных формах закладзены нацыянальны змест тытульнага этнасу.

У кантэксце новай трактоўкі дзяржаўнасці гісторыкі пачалі асвятляць гістарычны шлях беларускага народа таксама па-новаму. Напрыклад, ліквідацыя Рэчы Паспалітай азначала, што этнічныя супольнасці – польская, беларуская, украінская і літоўская, якія былі носьбітамі сумеснай дзяржаўнасці, у новай сітуацыі

маглі выбраць два шляхі: або накіраваць сваю дзейнасць на аднаўленне ў той ці іншай форме старой, але нежыццяздольнай Рэчы Паспалітай, або рэалізаваць ідэі дзяржаўнасці на новай аснове – праз фарміраванне і кансалідацыю сваіх нацыянальных эліт, якія забяспечаць далейшае развіццё ў рамках уласнай тытульнай дзяржавы. Зроблены калектывам вучоных на чале з В.В. Яноўскай на такім метадалагічным грунце аналіз унутрыпалітычных падзей XIX – пачатку XX стагоддзя даў падставы сцвярджаць, што на працягу XIX стагоддзя былі спробы рэалізаваць першы шлях – прасты і зразумелы. Але толькі для былога кіруючага класа – шляхты. А для асноўнай масы насельніцтва – сялянства – старая дзяржава заставалася чужой і варажай. Вядома, што толькі нязначная частка сялянства, якая прыняла ўдзел у паўстаннях 1794, 1830–1831, 1863–1864 гадоў, спадзявалася на лепшае. У выніку маладая беларуская нацыянальная эліта ўсвядоміла, што трэба дамагацца рэалізацыі права свайго народа на самастойнае гістарычнае існаванне. Пра гэта першымі абвясцілі беларускія народнікі ў сталіцы Расійскай імперыі Санкт-Пецярбургу.

На наш погляд, новая трактоўка дэфініцыі «дзяржаўнасць» – гэта значнае навуковае дасягненне айчынных гістарычных навукі, якое мае прынцыпова важнае значэнне для далейшай распрацоўкі ідэалогіі беларускай дзяржаўнасці навукоўцамі і спецыялістамі-грамадазнаўцамі.

Так, сучасны этап у развіцці беларускай дзяржаўнасці цесна звязаны з інстытутам прэзідэнцтва, які выконвае агульнасацыяльную кансалідуруючую функцыю, выступае арганізацыйным пачаткам у аб'яднанні нацыянальнай эліты з тым, каб яна была здольнай забяспечыць далейшы гістарычны прагрэс дзяржаўнасці. Аднак гэтага недастаткова. Яшчэ адным неабходным складнікам у справе забеспячэння будучыні беларускай дзяржаўнасці ёсць здольнасць беларускай нацыі/народа да самаарганізацыі, у форме дыялектычнага адзінства народа як крыніцы ўлады, носьбіта суверэнітэту і дзеючай улады. Адзінства на аснове агульнай гістарычнай мэты – моцнай і квітнеючай Беларусі. Гэта – крыніца сілы беларускай дзяржавы.

(Працяг будзе) ▮